

## บทที่ 5

### สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

#### สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การออกแบบหลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความต้องการหลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ของครูผู้สอนศิลปะ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาพื้นฐานแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อออกแบบหลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ให้กับครูระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี

มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
  - 1.1 ประชากรในการวิจัย คือ ครูผู้ทำหน้าที่สอนศิลปะ สาขาทัศนศิลป์ ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี
  - 1.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาความต้องการ คือ การสุ่มตัวอย่างจากประชากรครูผู้ทำหน้าที่สอนศิลปะ สาขาทัศนศิลป์ ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)
    - 1.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินเครื่องมือวิจัย ซึ่งได้แก่
      - 1) แบบสอบถามความต้องการหลักสูตรการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน
      - 2) แบบประเมินหลักสูตรการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน
      - 3) แบบประเมินคำถาม Pretest และ Posttest แบบทดสอบเพื่อวัดประสิทธิภาพหลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน
      - 4) แบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน
      - 5) แบบสอบถามการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมของครูผู้เข้ารับการอบรม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้แนวทางการออกแบบหลักสูตรการจัดกิจกรรมศิลปะโดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย สาขาทัศนศิลป์ จำนวน 6 ท่าน

1.2.3 ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จำนวน 35 ท่าน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ พื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ในจังหวัดสุพรรณบุรี

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา 18 เดือน

ผลการวิจัยสรุปผลตามลำดับขั้นตอนและวัตถุประสงค์ ดังนี้

**ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการหลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาทัศนศิลป์ ของครูผู้สอนศิลปะ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี**

1. ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1

การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาแนวทางการออกแบบหลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาทัศนศิลป์ ของครูผู้สอนศิลปะ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ผลสรุปได้ดังนี้

1.1 เนื้อหาประกอบหลักสูตรอบรม “การจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาทัศนศิลป์” ให้กับครูผู้สอนศิลปะ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ควรเป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาหลักอยู่ที่จุดเด่นของศิลปกรรมท้องถิ่นและมีการ บูรณาการกับวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ควรมีทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ โดยเน้นให้ผู้เข้าอบรมเรียนรู้และสามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ เนื้อหาหลักสูตรควรต่อยอดจากการจัดการเรียนการสอนเดิมในชั้นเรียน เนื้อหาหลักสูตรควรสร้างความเข้าใจความหมายของคำสำคัญ ได้แก่ คำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” และ “ทัศนศิลป์” เนื้อหาหลักสูตรควรเกิดจากการสำรวจและรวบรวมผลงานศิลปะในท้องถิ่นที่ตรงกับความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ควรนำเสนอแนวทางสร้างสรรค์ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทัศนศิลป์ในแง่มุมต่าง ๆ โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมการสอนศิลปะ และนำเสนอตัวอย่างการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญานั้น ๆ ลงสู่การจัดการเรียนการสอน และควรนำเสนอวิธีการจัดกิจกรรมศิลปะ รวมทั้งการวัดและการประเมินผลทางศิลปะในกรณีที่ผู้เข้ารับการอบรมไม่มีวุฒิทางศิลปะ

1.2 กิจกรรมประกอบการอบรมหลักสูตรอบรม “การจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์” ให้กับครูผู้สอนศิลปะ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ควรเป็นกิจกรรมที่เรียนรู้จากสถานที่จริง เพราะช่วยให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาสาระต่าง ๆ ชัดเจนมากขึ้น ควรให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นของจริงและเน้นการเชื่อมโยงศิลปะท้องถิ่นกับชีวิตประจำวัน เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทดลองสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ประยุกต์มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาประวัติศาสตร์และคุณค่าจากของเดิม และสร้างสรรค์ทักษะปฏิบัติต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ กิจกรรมการบรรยายยังคงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อขยายแนวความคิดหลักและวัตถุประสงค์ของการ

อบรม แต่ไม่ควรมีมากเกินไป เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมเป็นครูที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนมาแล้ว กิจกรรมการยกตัวอย่างกรณีศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น ควรให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้อย่างใกล้ชิดและมีส่วนร่วมในการยกตัวอย่างจากประสบการณ์เดิมของตนเอง การอภิปรายกลุ่มระหว่างผู้เข้ารับการอบรมด้วยกันเอง หรือการระดมสมองเพื่อแสดงความคิดเห็นและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการอบรม รวมทั้งการฝึกปฏิบัติออกแบบแผนการจัดการเรียนการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เข้ารับการอบรม ช่วยขยายความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ และช่วยให้ตรวจสอบได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการอบรม รวมทั้งสามารถปฏิบัติการออกแบบแผนการสอนได้หรือไม่ อย่างไร

1.3 การประยุกต์ใช้การสอนพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (Discipline-Based Arts Education) หรือ DBAE ในการสอนศิลปะเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสม เพราะเป็นแนวการสอนที่เน้นกิจกรรมทางศิลปะทั้ง 4 ด้าน นอกจากการสอนศิลปะปฏิบัติแล้วยังเน้นการพัฒนาความสามารถในด้านความเข้าใจและซาบซึ้งในผลงานศิลปะ ฝึกผู้เรียนให้แสดงความคิดเห็นด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ ที่สำคัญคือ การสอนประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาผลการเรียนรู้ในทุกด้านของการเรียนศิลปะ เป็นแนวการสอนที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระทัศนศิลป์ โดยเฉพาะมาตรฐาน ศ 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อกันศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งหมายถึงการสอนศิลปะปฏิบัติ การสอนสุนทรียศาสตร์และศิลปะวิจารณ์ รวมทั้งมาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล ซึ่งก็หมายถึงแกนประวัติศาสตร์ศิลปะ

1.4 วิธีการออกแบบกิจกรรมทางศิลปะ ที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษาอาจทำได้หลายวิธี เช่น การระดมความคิดเห็นจากผู้ที่มีความชำนาญในศิลปกรรมท้องถิ่นในพื้นที่นั้นๆ บุคลากรในโรงเรียน รวมทั้งผู้สอนและนักเรียนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมให้ตรงตามความต้องการผู้เรียน

1.5 ตัวอย่างการออกแบบกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษา เช่น ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นด้วยการระดมสมอง หานิยามของภูมิปัญญาท้องถิ่น และทัศนศิลป์ ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกำหนดพื้นที่สำรวจและลงภาคสนามเก็บรวบรวมผลงานศิลปะในท้องถิ่นของตนเอง ให้นักเรียนเลือกผลงานทัศนศิลป์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นมากลุ่มละ 1 ผลงาน จากนั้นให้ร่วมกันศึกษาที่มาของผลงาน วัสดุที่ใช้สร้างชิ้นงาน รูปแบบของผลงานศิลปะ และหาวิธีการดูแลรักษาให้คงอยู่ต่อไปแก้ไข ให้นักเรียนศึกษา

ผลงานทัศนศิลป์ใกล้ตัว เช่น จิตรกรรมในวัดใกล้บ้านหรือใกล้โรงเรียน ศึกษาลวดลายและออกแบบลวดลายใหม่ของตนเอง พานักเรียนไปทัศนศึกษาสถานที่จริงเพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้จากสถานที่จริงประกอบกับเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น แล้วให้นักเรียนถ่ายทอดความประทับใจด้วยการวาดภาพระบายสี หรือการจัดค่ายศิลปะ โดยพานักเรียนไปชมวิธีการขุดค้นทางโบราณคดีหนองราชวัตร ให้ลงมือสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเลียนแบบโบราณวัตถุที่ตนเองประทับใจ เช่น การวาดภาพระบายสี การวาดภาพบนเสื้อมัดให้นำไปใช้งานได้จริง

1.6 วิธีการสอนการวิจารณ์ผลงานศิลปะ ผ่านกิจกรรมศิลปะ ที่มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษา ผู้สอนควรเปิดกว้าง ไม่มีคำตอบที่ผิดหรือถูก ให้ผู้เรียนแสดงความเห็นหรือวิจารณ์จากสิ่งที่เห็นได้ง่าย ๆ เป็นรูปธรรมก่อน เช่น รูปร่าง รูปทรง สี ฯลฯ แล้วค่อยวิจารณ์ถึงคติความเชื่อและความงามที่แฝงอยู่ในงานศิลปะ อาจใช้วิธีการรับสมัครผู้เรียนให้ออกมาแสดงความเห็นว่าชอบผลงานของเพื่อนร่วมชั้นเพราะเหตุใด สลับกันไป เป็นการฝึกการวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์

1.7 วิธีการวัดและการประเมินผลงานศิลปะเด็กที่มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษา ควรประเมินจากการเชื่อมโยงกับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก หรืออาจประเมินจากกระบวนการทำงานของผู้เรียน เช่น ตั้งแต่การตั้งโจทย์ การแก้ปัญหา และการประเมินวิธีการแก้ปัญหาของตนเอง รวมทั้งประเมินจากหัวข้อกิจกรรม จุดประสงค์ในการเรียนรู้ และชิ้นงานที่สำเร็จ

2. การวิเคราะห์แบบสอบถามความต้องการหลักสูตรอบรมการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการศึกษาความต้องการหลักสูตรอบรมการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 205 โรงเรียน ด้วยการส่งแบบสอบถามและได้รับกลับคืนมา 170 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 82.93

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป พบว่าอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม เฉลี่ย 40 ปี 9 เดือน ประสบการณ์การสอนศิลปะ สาระทัศนศิลป์ เฉลี่ย 8 ปี 8 เดือน จบระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 64.12 จบการศึกษาปริญญาโท จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 32.94 และจบการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.94 จบการศึกษาที่เกี่ยวกับศิลปะ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 10 จบการศึกษาที่ไม่เกี่ยวกับศิลปะ จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 90

ตอนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา พบว่าครูที่สอนศิลปะมีความเห็นว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา มีความสำคัญระดับมาก ( $\bar{X} = 4.19$ ) เห็นว่า

หลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนในระดับมาก ( $\bar{X} = 4.08$ ) และครูที่สอนศิลปะมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรีในระดับปานกลาง ( $\bar{X} = 3.05$ )

ตอนที่ 3 ความต้องการเนื้อหาและกิจกรรมประกอบหลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยแยกศึกษา 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านเนื้อหาและด้านกิจกรรม ผลการวิเคราะห์ด้านเนื้อหาและผลการวิเคราะห์ด้านกิจกรรมพบว่าครูที่สอนศิลปะมีความต้องการเนื้อหาประกอบการอบรมหลักสูตรการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) วิธีการออกแบบกิจกรรมทางศิลปะ สาขาทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษา ที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.51$ ) 2) วิธีการสอนศิลปะปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษา ระดับมาก ( $\bar{X} = 4.43$ ) และ 3) พื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี ระดับมาก ( $\bar{X} = 4.30$ ) กิจกรรมประกอบการจัดอบรมฯ ที่ครูต้องการมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ทักษะการวาดภาพ ระดับมาก ( $\bar{X} = 4.29$ ) 2) การยกตัวอย่างกรณีศึกษา ระดับมาก ( $\bar{X} = 4.28$ ) และ 3) การฝึกปฏิบัติเขียนแผนการจัดกิจกรรม ระดับมาก ( $\bar{X} = 4.06$ )

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความจำเป็นของการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี เรียงตามลำดับมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) การสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความจำเป็นเพื่อให้นักเรียนรู้จักสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป 2) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเองและบรรพบุรุษ และ 3) เพื่อให้นักเรียนรู้จักแหล่งศึกษาภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามให้ถามความเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความจำเป็นของการจัดกิจกรรมอบรมการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี เรียงตามลำดับมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) สมควรให้มีการเปิดการจัดอบรมเพื่อให้ผู้สอนมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความรู้ด้านทัศนศิลป์มากขึ้นและมีเทคนิคการสอนเพิ่มขึ้น 2) ควรมีการจัดกิจกรรมอบรมที่หลากหลายเพื่อเพิ่มทักษะการสอนต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น การให้ความรู้เรื่องทัศนศิลป์ในท้องถิ่น ให้ครูได้ไปศึกษาเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ หรือทดลองสร้างชิ้นงานจริง กิจกรรมควรเป็นการปฏิบัติมากกว่าการบรรยาย จะได้นำไปถ่ายทอดได้จริง กิจกรรมอบรมควรมุ่งเน้นการนำไปปฏิบัติจริง สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง และ 3) ควรมีการจัดกิจกรรมอบรมที่หลากหลายเพื่อเพิ่มทักษะการสอนต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น การให้ความรู้เรื่องทัศนศิลป์ในท้องถิ่น ให้ครูได้ไปศึกษาเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ หรือทดลองสร้างชิ้นงานจริง กิจกรรมควรเป็นการปฏิบัติมากกว่าการบรรยาย จะได้นำไปถ่ายทอดได้จริง กิจกรรมอบรมควรมุ่งเน้นการนำไปปฏิบัติจริง สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง

## ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นพื้นฐานสาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 ด้านการสอนศิลปศึกษาและด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 6 ท่าน เพื่อหาแนวทางการคัดเลือกตัวอย่างแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรีสำหรับการออกแบบหลักสูตรอบรมฯ พบว่า

1. เกณฑ์การคัดเลือกเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ควรพิจารณาจากการเป็นจุดเด่นของพื้นที่นั้น ๆ ว่ามีองค์ความรู้ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น มีประวัติศาสตร์ที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชน เป็นผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยฝีมือมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีความสวยงามมีคุณค่าสะท้อนความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผลงานทัศนศิลป์ที่เป็นจุดเด่นในพื้นที่นั้น ๆ และอาจครอบคลุมถึงพื้นที่ใกล้เคียงหากมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน การคัดเลือกเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี ควรแยกตามประเภทของผลงาน คือ จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม เช่น ภาพจิตรกรรมตามฝาผนังวัดต่าง ๆ ประติมากรรมพระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ งานแกะสลักไม้ประดับอาคารศาสนสถาน หรืองานปูนปั้นประดับโบราณสถาน เครื่องปั้นดินเผาสมัยโบราณ หรือสถาปัตยกรรมสำคัญ ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อนุสรณ์สถานดอนเจดีย์ ฯลฯ

2. แหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ครูควรนำไปเป็นเนื้อหาการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี เช่น งานจิตรกรรมฝาผนังตามวัดต่าง ๆ ประติมากรรมปูนปั้น ประติมากรรมแกะสลัก สถาปัตยกรรมเด่น ๆ ในแต่ละพื้นที่ ตัวอย่างเช่น เครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งโบราณคดี หนองราชวัตร ลูกปัดจากเมืองอู่ทอง จิตรกรรมฝาผนังจากวัดหน่อพุทธางกูร เป็นต้น

ผลการศึกษาแหล่งภูมิปัญญาไทย สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรีและคัดเลือกพื้นฐานภูมิปัญญาไทย สาขาทัศนศิลป์ เพื่อใช้เป็นเนื้อหาประกอบการอบรมฯ จำนวน 12 แห่ง โดยใช้เกณฑ์ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อ่างทอง 2) วัดพระรูป อ่างทอง 3) วัดป่าเลไลยก์ อ่างทอง 4) วัดประตูลำดวน อ่างทอง 5) วัดหน่อพุทธางกูร อ่างทอง 6) เมืองโบราณอู่ทอง 7) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อู่ทอง 8) วัดเขาสก อ่างทอง 9) แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร อ่างทอง 10) อนุสรณ์สถานดอนเจดีย์ อ่างทอง 11) วัดจรัญ อ่างทอง และ 12) วัดเดิมบาง อ่างทอง

### ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบหลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ให้กับครูระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการออกแบบหลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา  
ทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบไปด้วยการทำงาน 3 ส่วน ดังนี้ คือ ร่าง  
หลักสูตรการฝึกอบรม การตรวจสอบหลักสูตรการฝึกอบรม และปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม

การร่างหลักสูตรการฝึกอบรม มีองค์ประกอบหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. หลักการและเหตุผล
2. จุดประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรม
3. โครงสร้างของหลักสูตรและหน่วยการฝึกอบรม
4. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม
5. สื่อ วัสดุและอุปกรณ์ประกอบการฝึกอบรม
6. เครื่องมือการวัดและการประเมินผลการฝึกอบรม

เพิ่มเติมเนื้อหาที่จำเป็นในการจัดทำเอกสารประกอบการอบรม ได้แก่ พัฒนาการทั่วไปของ  
เด็กระดับประถมศึกษา พัฒนาการทางศิลปะเด็กระดับประถมศึกษา และการแสดงออกทางศิลปะกับ  
การพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจความสำคัญของศิลปะกับการ  
แสดงออกของเด็กและพัฒนากายทางศิลปะของเด็กมากยิ่งขึ้น

การตรวจสอบหลักสูตรการฝึกอบรม ประเด็นที่ใช้การประเมินโครงสร้างหลักสูตรฯ ได้แก่

1. หลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตร
2. จุดประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรม
3. โครงสร้างของหลักสูตรการฝึกอบรม
4. เนื้อหาและสาระของหน่วยการฝึกอบรม
5. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม
6. สื่อ วัสดุและอุปกรณ์ประกอบการฝึกอบรม
7. เครื่องมือการวัดและการประเมินผลการฝึกอบรม
8. การจัดลำดับเนื้อหาการฝึกอบรม
9. ระยะเวลาในการฝึกอบรม

การปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม ผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรโดย  
ใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง ใช้  
ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective: IOC) โดยนำคำตอบมาแปลงเป็นคะแนน ดัชนี  
ความสอดคล้องที่ได้ในแต่ละประเด็นต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.8 ขึ้นไป ประเด็นใดที่ต่ำกว่า 0.8  
ผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้จัด  
กิจกรรมอบรม

#### ขั้นตอนที่ 4 ผลการทดลองใช้หลักสูตรอบรมการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้วิจัยนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจากขั้นตอนที่ 3 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ใช้กระบวนการวิจัยเชิงทดลองโดยรับสมัครครูผู้สอนศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 35 คน และมีครูเข้าร่วมสังเกตการณ์จำนวน 9 คน จัดอบรมจำนวน 3 วัน ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน – 2 ธันวาคม 2561 ที่โรงแรมสองพันบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และทัศนศึกษาแหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรีจำนวน 7 แห่ง ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง วัดพระรูป อำเภอเมือง วัดหน่อพุทธางกูร อำเภอเมือง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทอง อำเภออุทอง อนุสรณ์สถานดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ วัดจรรย์ อำเภศรีประจันต์ และวัดเดิมบาง อำเภเดิมบางนางบวช

#### ขั้นตอนที่ 5 ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรการฝึกอบรมและผลการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม

##### 1. ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรการฝึกอบรม

1.1 ผลการศึกษาความก้าวหน้าของครูที่สมัครเข้ารับการอบรมโดยให้ครูทำแบบทดสอบก่อนการอบรมจำนวน 20 ข้อ และหลังการอบรมจำนวน 20 ข้อ เปรียบเทียบคะแนนระหว่างก่อนการอบรมและหลังการอบรมพบว่าก่อนการอบรมครูผู้สอนศิลปะมีคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 11.40 คะแนน หลังการอบรมครูผู้สอนศิลปะมีคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 15.17 คะแนน มีคะแนนความก้าวหน้าเฉลี่ย (D) เท่ากับ 3.77 และมีค่า t เท่ากับ 8.43 แสดงว่าก่อนการอบรมและหลังการอบรม มีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05

1.2 ประเมินผลการฝึกปฏิบัติการออกแบบแผนการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาระทัศนศิลป์ พบว่าครูที่เข้ารับการอบรมสามารถผ่านการฝึกปฏิบัติการออกแบบแผนฯ รวม 35 คน คิดเป็นร้อยละ 100

1.3 ประเมินผลจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการเข้าร่วมอบรมหลักสูตรการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาระทัศนศิลป์ พบว่า ผู้เข้าร่วมการอบรมมีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม เอกสารประกอบการอบรม วิทยากร และปัจจัยสนับสนุนการอบรมในภาพรวมระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.67$ ) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่ามีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ วิทยากรมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับการอบรม ( $\bar{X} = 4.89$ ) วิทยากรมีความสามารถในการตอบข้อซักถาม และวิทยากรมีเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ สามารถให้คำปรึกษาในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี ( $\bar{X} = 4.86$ ) และเอกสารประกอบการอบรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ( $\bar{X} = 4.77$ )

1.4 ผู้เข้าร่วมการอบรมให้ข้อคิดเห็น ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะ หรือสิ่งที่ควรปรับปรุงเพิ่มเติม ดังนี้

1.4.1 ด้านเนื้อหาหลักสูตร ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตรดี ไม่มากเกินไปมา เหมาะสมกับครูผู้สอนระดับประถมศึกษา เนื้อหาหลักสูตรครอบคลุมกับการเรียนการสอนของครูศิลปะ สอดคล้องกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี และเนื้อหาการฝึกอบรมควรแยกเป็นช่วงชั้น

1.4.2 ด้านกิจกรรมประกอบการจัดอบรมหลักสูตร ได้แก่ กิจกรรมการอบรมทำให้ครูสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้จริง กิจกรรมการระดมสมองในการออกแบบแผนการสอนที่ช่วยขยายความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมดีมาก โดยเฉพาะการไปศึกษานอกสถานที่จริง กิจกรรมการให้ลงมือปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดี ทำให้เห็นภาพตัวอย่างการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ควรเพิ่มกิจกรรมการทำสื่อการเรียนการสอนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนได้ให้มากยิ่งขึ้น เช่น การทำกล่องแสงและเงาเพื่อดูเงาสะท้อนของวัตถุตั้งที่วิทยากรยกตัวอย่างเป็นกรณีศึกษาใน Powerpoint ควรเพิ่มกิจกรรมการฝึกปฏิบัติสร้างงานศิลปะ เช่น วาดภาพระบายสี การปั้น ฯลฯ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมแนะนำตัวเองและกิจกรรมการเรียนการสอน และควรเพิ่มกิจกรรมการสร้างชิ้นงานศิลปะมากขึ้น

1.4.3 ด้านเอกสาร ได้แก่ เอกสารดี มีเนื้อหาครบถ้วน มีการยกตัวอย่างจากสถานที่จริง ทำให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น มีภาพและเนื้อหาที่ชัดเจนไม่มากหรือน้อยเกินไป มีการจัดทำเป็นรูปเล่มสมบูรณ์สวยงาม เอกสารประกอบการอบรมสามารถนำไปใช้ประกอบการสอนได้ดี เนื้อหาที่ประกอบในเอกสารสอดคล้องกับกิจกรรมที่ปฏิบัติทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เอกสารประกอบอบรมสามารถนำไปประยุกต์ได้หลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ แต่บางครั้งผู้เข้าอบรมศึกษารายละเอียดได้ไม่ทันตามที่วิทยากรบรรยาย ควรปรับแก้ข้อมูลมีการพิมพ์ที่ผิดพลาด เช่น วัดจรรย์ อยู่ที่อำเภอเดิมบางนางบวช ไม่ใช่อำเภอศรีประจันต์ เป็นต้น และควรเพิ่มตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจมากขึ้น

1.4.4 ด้านวิทยากร ได้แก่ วิทยากรมีความรู้ด้านเนื้อหาในการอบรม รวมทั้งความรู้ทางด้านศิลปะภูมิปัญญาดีมาก ถ่ายทอดความรู้ได้ดีสามารถนำไปใช้ในการสอนให้กับนักเรียนได้ วิทยากรสามารถสื่อสารให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ให้คำปรึกษาได้ดี วิทยากรเข้าใจครูผู้สอนที่ไม่จบทางด้านศิลปะ วิทยากรมีความเหมาะสม ใจเย็น เป็นกันเอง ใจกว้างในการแลกเปลี่ยนทัศนคติที่ดีทำให้บรรยากาศการอบรมไม่ตึงเครียด

1.4.5 ด้านปัจจัยสนับสนุนการฝึกอบรม ในภาพรวมดีมาก โดยเฉพาะสถานที่และอุปกรณ์ในการจัดทำสื่อดีมาก

1.4.6 ด้านข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ เนื้อหา ด้านข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรีครบถ้วน ได้ความรู้จากการไป

ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ศิลปะในจังหวัดสุพรรณบุรี และสามารถนำมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการสอนศิลปะให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น และอยากให้มีการเผยแพร่แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมของครูผู้เข้ารับการอบรมฯ พบว่าครูผู้เข้ารับการอบรมฯ มีการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาภาพรวมระดับมาก ( $\bar{X} = 4.47$ ) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าการนำเนื้อหาในหลักสูตรการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.60$ ) และมีการนำกิจกรรมในหลักสูตรการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับมาก ( $\bar{X} = 4.34$ )

2. ผลการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม จากขั้นตอนการออกแบบการอบรม ผู้วิจัยสรุปการประเมินหลักสูตร ดังนี้

2.1 การประเมินก่อนการอบรม ผลจากการนำโครงสร้างหลักสูตรไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่าผลการประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรอบรมอยู่ที่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

2.2 การประเมินหลังการอบรม ดังนี้

2.2.1 ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการอบรม เปรียบเทียบระหว่างก่อนการอบรมเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 11.40 คะแนน และหลังการอบรม เฉลี่ย เท่ากับ 15.17 คะแนน มีคะแนนความก้าวหน้าเฉลี่ย (D) เท่ากับ 3.77 และมีค่า t เท่ากับ 8.43 แสดงว่าหลักสูตรดังกล่าวทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2.2 ผลการประเมินการฝึกปฏิบัติการออกแบบแผนการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สารทัศนศิลป์ฯ พบว่าครูที่สมัครเข้ารับการอบรมสามารถผ่านการฝึกปฏิบัติการออกแบบแผนฯ รวม 35 คน คิดเป็นร้อยละ 100

2.2.3 ผลจากประเมินผลความคิดเห็นที่มีต่อการเข้าร่วมอบรมหลักสูตรการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สารทัศนศิลป์ฯ ผู้เข้าร่วมการอบรมเห็นว่าปัจจัยของการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม เอกสารประกอบการอบรม วิทยากร และปัจจัยสนับสนุนการอบรม มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.67$ )

จากข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงเพิ่มเติมในรายละเอียดของหลักสูตรทั้ง 6 ประเด็น พบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริง มีข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยทบทวนและนำมาปรับปรุงหลักสูตร ได้แก่

1) ด้านเนื้อหาหลักสูตร ที่มีผู้เสนอว่าควรแยกเนื้อหาเป็นช่วงชั้น แต่ผู้วิจัยเห็นว่ากิจกรรมอบรมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้พื้นฐานภูมิปัญญาไทยสาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี เข้าใจแนวคิดการสอนพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (Discipline-Based Arts Education) สามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ และการออกแบบหลักสูตร ครั้งนี้แทรกตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง มาตรฐาน ศ.1.1 และ ศ.1.2 ตั้งแต่ระดับชั้นปีที่ 1 – 6 รวมทั้งพัฒนาการทางศิลปะเด็กของวิเคเตอร์ โลเวนเฟลด์ไว้แล้ว ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ครูผู้สอนที่ต้องสังเคราะห์เนื้อหาดังกล่าวเพื่อนำไปใช้ออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในแต่ละระดับชั้น

2) ด้านกิจกรรม ที่มีผู้เสนอแนะว่าควรเพิ่มกิจกรรมการทำสื่อการเรียนการสอนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น หรือควรเพิ่มกิจกรรมการสร้างชิ้นงานศิลปะ รวมทั้งเพิ่มกิจกรรมการฝึกปฏิบัติสร้างงานศิลปะ เช่น วาดภาพระบายสี การปั้น ฯลฯ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าข้อเสนอแนะดังกล่าวไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประกอบกับเวลาในการฝึกปฏิบัติสร้างงานศิลปะและสื่อการสอนไม่เพียงพอ สิ่งที่ผู้วิจัยเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะและปรับปรุง คือ การเพิ่มช่วงเวลาในวันแรกของการอบรมจำนวน 0.30 ชั่วโมง โดยเชิญอาสาสมัครที่ต้องการนำเสนอ กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน หรือตัวอย่างผลงานศิลปะของนักเรียนที่ตนรับผิดชอบอยู่เพื่อเป็นการแนะนำตัว สร้างความคุ้นเคยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3) ด้านเอกสาร ที่มีผู้แนะนำให้ปรับแก้ข้อมูลบางส่วนที่ผิดพลาด เช่น คำถูกผิด ผู้วิจัยปรับแก้เรียบร้อยแล้ว ส่วนข้อเสนอแนะที่ให้เพิ่มตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยจัดทำตัวอย่างแผนฯ จำนวน 6 แผน ประกอบไว้ในเอกสารประกอบ การอบรมเรียบร้อยแล้ว

4) ด้านวิทยากร ไม่มีการปรับปรุง

5) ด้านปัจจัยสนับสนุนการอบรม ไม่มีการปรับปรุง

6) ด้านข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีผู้แนะนำให้มีการเผยแพร่แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม ผู้วิจัยไม่สามารถเพิ่มเติมเนื้อหาดังกล่าวได้เนื่องจากไม่มีเวลาเพียงพอภายใน 3 วัน

2.2.4 ประเมินจากการติดตามผลการนำเนื้อหาและทักษะการจัดกิจกรรมที่ได้จากการอบรมฯ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่าครูผู้เข้ารับการอบรมฯ มีการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ภาพรวมระดับมาก ( $\bar{X} = 4.47$ )

## อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การออกแบบหลักสูตรการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี มีประเด็นอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาความเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขา ทัศนศิลป์ ของครูผู้สอนศิลปะ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี โดยครูเห็นว่าเป็นสิ่งที่มี ความสำคัญมาก ( $\bar{X} = 4.19$ ) ที่ต้องจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์

ให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อให้นักเรียนรู้จักสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเองและบรรพบุรุษ และเพื่อให้ นักเรียนรู้จักแหล่งศึกษาภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง

ประเด็นดังกล่าวอภิปรายได้ว่า การสืบทอดภูมิปัญญาซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่ากับคนในสังคมให้คงอยู่มีหลายวิธี เช่น การรวบรวมศึกษาภูมิปัญญาที่หลงเหลืออยู่ การจัดระบบความรู้ในรูปแบบสารสนเทศและเผยแพร่ความรู้นั้น ๆ การสนับสนุนให้ชาวบ้านและชุมชนเป็นศูนย์กลางในการศึกษา เก็บรักษา ถ่ายทอด และเผยแพร่ด้วยชุมชนเอง หรือการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษา วิธีสำคัญอีกวิธีหนึ่ง คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการขาดความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนการขาดจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ สิ่งที่โรงเรียนและครูสามารถทำได้คือ บรรจุเนื้อหาคุณค่าของงานศิลปะ วัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาไทยไว้ในการจัดการเรียนการสอน (เบญจพร เกียรติกำจรวงศ์, 2548, น. 57) สอดคล้องกับที่ อรุณี หรดาล เห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อพื้นบ้าน ซึ่งรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นช่วยให้เด็กเห็นคุณค่าภูมิปัญญารอบตัว และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน (อรุณี หรดาล, 2562) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์พัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะชีวิตของตนเองโดยเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและภูมิสังคมได้ รวมทั้งสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้ สร้างความตระหนักในเรื่องประวัติศาสตร์ของชาติ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่ดั่งงามของไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 59)

ผลการศึกษาความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่ามีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนศิลปะในระดับมาก ( $\bar{X} = 4.08$ ) สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย รักความเป็นไทย และตรงกับมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ สารทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 5-7 และ 18)

จากการศึกษารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ภัทรานิษฐ์ บุญส่ง เรื่อง รูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 พบว่ามีรูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) สถานศึกษาและปราชญ์ชาวบ้านร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) สถานศึกษาเชิญปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) สถานศึกษานำนักเรียนไปยัง

แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) สถานศึกษาดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยครูเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ (ภัทรานิษฐ์ บุญส่ง, 2552) ดังนั้น ความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนควรศึกษาและเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ออกแบบวิธีการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง

2. ผลการศึกษาเนื้อหาประกอบการอบรม พบว่าครูผู้สอนศิลปะมีความต้องการเนื้อหาการอบรมด้านวิธีการออกแบบกิจกรรมทางศิลปะ สาขาทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษา ที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.51$ ) วิธีการสอนศิลปะปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษาในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.43$ ) และพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรีระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.40$ ) ผลของความต้องการดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียาพร บุชบาเรื่อง *การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปะศึกษามูลฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะเพื่อพัฒนาศักยภาพครูศิลปะศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดราชบุรี* ทั้งนี้เนื่องมาจากครูผู้สอนศิลปะส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่ได้จบการศึกษาทางด้านศิลปะโดยตรง ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ขาดความเข้าใจในวิธีการสอนเนื้อหาทัศนศิลป์และขาดทักษะการฝึกปฏิบัติทางทัศนศิลป์ (ปรียาพร บุชบา, 2558, น. 149)

ในงานวิจัยของ มนตรี ศรีเจริญ (2551) เรื่อง *การศึกษาปัญหาการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระทัศนศิลป์) ในโรงเรียนประถมศึกษาศูนย์ประสานงานที่ 16 พระยีน – ขามบ่อม อำเภอยะยีน จังหวัดขอนแก่น* ที่พบว่าปัญหาด้านบุคลากรในการสอนศิลปะที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ครูไม่สามารถประยุกต์ใช้วัสดุในท้องถิ่นประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม มีปัญหาด้านการวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตร รวมทั้งขาดความรู้ในการนำทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการสอน แต่เนื่องจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นหลักสูตรที่อิงมาตรฐาน (Standard-Based Curriculum) จึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาแต่ละแห่งต้องนำไปเป็นกรอบและสร้างหลักสูตรเฉพาะของตนเอง และครูต้องสร้างหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพบทบาทของโรงเรียนและเป็นไปตามความต้องการท้องถิ่น (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2560, น. 14) ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูที่ต้องเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำไปออกแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นเหตุให้ครูผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการเนื้อหาทั้งด้านวิธีการออกแบบกิจกรรมทางศิลปะ สาขาทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษาที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี และด้านวิธีการสอนศิลปะปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ในระดับมากที่สุด

3. ผลการสอบถามครูผู้สอนศิลปะพบว่ามีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรีในระดับปานกลาง ( $\bar{X} = 3.05$ ) จากการศึกษาแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนของ สมพงษ์ ลอยลม (2547) เรื่อง *การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่* พบว่าแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนเกิดจากความต้องการ

ของครูผู้สอนเอง ได้โดยแนวทางมาจากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัย รวมทั้งจากการเข้ารับการอบรมสัมมนาและการศึกษาดูงาน ในขณะที่ครูผู้สอนที่ไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากขาดความรู้และงบประมาณ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรวดี อุดมมนกุล (2545, น. 107) เรื่อง *การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตรสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร* ที่พบว่า การที่ครูผู้สอนขาดการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนมีสาเหตุสำคัญมาจากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสาเหตุให้ไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้กำหนดสาระการเรียนรู้ ดังนั้นการที่ครูให้ความเห็นว่าเป็นสาเหตุที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรีในระดับปานกลาง จนเป็นเหตุให้ควรเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าว

4. ผลการศึกษาความต้องการของครูผู้สอนศิลปะด้านกิจกรรมประกอบการอบรมพบว่า ครูผู้สอนศิลปะต้องการกิจกรรมทัศนศึกษา ระดับมาก ( $\bar{X} = 4.29$ ) กิจกรรมการยกตัวอย่างกรณีศึกษา ระดับมาก ( $\bar{X} = 4.28$ ) และกิจกรรมการฝึกปฏิบัติเขียนแผนฯ ระดับมาก ( $\bar{X} = 4.06$ ) และเห็นว่ากิจกรรมอบรมควรมุ่งเน้นการนำไปปฏิบัติได้จริง สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง และใช้กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อเพิ่มทักษะการสอนต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น การให้ความรู้เรื่องทัศนศิลป์ในท้องถิ่น ให้ครูได้ไปศึกษาเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ หรือทดลองสร้างชิ้นงานจริง ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 ที่เห็นว่ากิจกรรมการอบรมในครั้งนี้ควรเป็นกิจกรรมที่เรียนรู้จากสถานที่จริง เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาสาระต่าง ๆ ชัดเจนมากขึ้น เน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นของจริง เน้นการเชื่อมโยงศิลปะท้องถิ่นกับชีวิตประจำวัน

ชูชัย สมितिไกร เสนอว่ากิจกรรมทัศนศึกษาช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับประสบการณ์จากการเห็นสถานที่จริง ทำให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งที่เรียนรู้มากขึ้น ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและน่าตื่นเต้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายการเดินทางมากกว่าปกติ (ชูชัย สมितिไกร, 2540, น. 180) ข้อดีของกิจกรรมทัศนศึกษาอีกประการหนึ่งคือ ช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมคงความจำเอาไว้ได้ถึง 81% แต่มีข้อควรพิจารณาคือการคัดเลือกวิทยากร ต้องเชิญวิทยากรที่มีความรู้ มีความสามารถในการสรุปเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความคิดรวบยอด รวมทั้งการเสนอแนะประเด็นต่าง ๆ (จงกลณี ชูติมาเทวินทร์, 2544, น. 146) ดังนั้น กิจกรรมทัศนศึกษาจึงเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี เพราะนอกจากจะช่วยเพิ่มประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้ที่มีอยู่จริงตามสถานที่ต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสติปัญญาตลอดจนทักษะทางสังคม ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจเรื่องที่เรียนลึกซึ้งยิ่งขึ้น เป็นการเรียนตามสภาพจริง (Authentic Learning) ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดจนเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ และช่วยปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่พบเห็นให้กับผู้เรียนอีกด้วย (อิทธิเดช น้อยไม้, 2547, น. 2)

จกกลณี ชุตติมาเทวินทร์ (2544, น. 99) ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมหลังจากการไปทัศนศึกษาไว้ว่า โดยปกติแล้วการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้จากพื้นฐานประสบการณ์ของผู้เข้ารับการอบรมซึ่งมักจะมีกิจกรรมทัศนศึกษาหรือศึกษาดูงานภาคสนาม เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้ววิทยากรควรแบ่งผู้เข้าร่วมอบรมเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และอภิปรายกลุ่มว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้ในภาคสนามนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานได้อย่างไร ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นข้อมูลให้ผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคนสามารถนำไปใช้เป็นแผนปฏิบัติงานต่อไปได้ ซึ่งแนวทางดังกล่าว สอดคล้องกับการออกแบบหลักสูตรในช่วงเช้าวันที่ 3 ของการอบรม โดยใช้เวลา 45 นาที เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมแบ่งกลุ่มและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสุพรรณบุรี

5. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยขั้นที่ 1 ศึกษาความต้องการหลักสูตร ขั้นที่ 2 ออกแบบหลักสูตร คัดเลือกเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ใช้ในการอบรม ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ขั้นที่ 4 การวัดและการประเมินผลหลักสูตร รวมทั้งการปรับปรุงหลักสูตร กระบวนการดังกล่าวเป็นไปตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ ฮิลดา ทาบา (Taba, 1962, p. 456-459) และ ชูชัย สมितिไกร (2540, น. 29-34) ที่เชื่อว่าการออกแบบหลักสูตรควรมาจากความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมซึ่งในที่นี้คือครูผู้สอนศิลปะ ดังนั้นขั้นตอนการหลักสูตรควรเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียนและสังคม จากนั้นจึงกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การคัดเลือกเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายโดยคำนึงถึงพื้นฐานของผู้เรียน จากนั้นจึงเข้าสู่การรวบรวมเนื้อหาสาระโดยคำนึงถึงความคิดรวบยอด ความคิดหลัก และข้อเท็จจริง ขั้นตอนต่อไป คือการคัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระที่ออกแบบไว้ รวมทั้งจัดรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้โดยคำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระ ขั้นสุดท้ายคือ กำหนดวิธีวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าประสบการณ์การจัดเรียนการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนไปนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

6. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรม 3) โครงสร้างของหลักสูตรและหน่วยการฝึกอบรม 4) กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม 5) สื่อ วัสดุและอุปกรณ์ประกอบการฝึกอบรม และ 6) เครื่องมือการวัดและการประเมินผลการฝึกอบรม องค์ประกอบดังกล่าวมาจากการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมตามแนวคิดของ ฮิลดา ทาบา (Taba, 1962, p. 422) ที่ว่าองค์ประกอบของหลักสูตรที่ดีต้องมีความ สัมพันธ์กัน 4 ประการ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) เนื้อหาสาระ 3) กิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) วิธีการวัดและการประเมินผล จึงจะทำให้การอบรมนั้น ๆ ประสบผลสำเร็จ

7. ผลการใช้หลักสูตรการอบรมฯ พบว่าก่อนการอบรมครูผู้สอนศิลปะมีคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 11.40 คะแนน หลังการอบรมครูผู้สอนศิลปะมีคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย ( $\bar{X}$ )

เท่ากับ 15.17 คะแนน มีคะแนนความก้าวหน้าเฉลี่ย (D) เท่ากับ 3.77 และมีค่า t เท่ากับ 8.43 แสดงว่าก่อนการอบรมและหลังการอบรมมีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05 และครูที่เข้ารับการอบรมสามารถผ่านการฝึกปฏิบัติออกแบบแผนฯ รวม 35 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และผลจากการศึกษาความเห็นของผู้เข้าร่วมการอบรมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม เอกสารประกอบการอบรม วิทยากร และปัจจัยสนับสนุนการอบรม ในภาพรวมระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.67$ ) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) วิทยากรมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับการอบรม ( $\bar{X} = 4.89$ ) 2) วิทยากรมีความสามารถในการตอบข้อซักถามและมีเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ สามารถให้คำปรึกษาในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์ จังหวัดสุพรรณบุรี ( $\bar{X} = 4.86$ ) และ 3) เอกสารประกอบการอบรม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ( $\bar{X} = 4.77$ ) ผลการใช้หลักสูตรการอบรมฯ ดังกล่าวสามารถอภิปรายได้ดังนี้

#### 7.1 การออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมการอบรมให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม

การออกแบบเนื้อหาการอบรมให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมเป็นสิ่งสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียาพร บุขบา (2558, น. 151) ที่เห็นว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรและองค์ประกอบของการออกแบบหลักสูตรที่ถูกต้องตามขั้นตอนจะส่งผลให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ เช่น หากหลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมาจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เมื่อได้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยกิจกรรมและวิธีการที่เหมาะสม รวมทั้งได้รับการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรที่มีความสามารถจนผู้ที่เข้ารับการอบรมสามารถนำไปแก้ปัญหาหรือปฏิบัติได้จริงถือว่าหลักสูตรดังกล่าวใช้ได้ผลดี

ในขณะที่การออกแบบกิจกรรมการอบรมที่เป็นไปตามความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การอบรมประสบผลสำเร็จ เครือวัลย์ ลิมอภิชาติ (อ้างถึงใน ชูชัย สมิทธิไกร, 2540, น. 173) จำแนกวิธีการฝึกอบรมเป็น 4 ประเภท คือ 1) วิธีการที่มีวิทยากรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เช่น การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม ฯลฯ 2) วิธีการที่มีผู้รับเข้ารับการอบรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เช่น การระดมสมอง กรณีศึกษา ฯลฯ 3) วิธีการที่เน้นพัฒนาการเรียนรู้เป็นรายบุคคล เช่น การสอนงาน การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ฯลฯ และ 4) วิธีการใช้สื่อดัดแปลงเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เช่น การสอนโดยใช้ภาพยนตร์ สอนโดยการใช้อัลบั้ม ฯลฯ ซึ่งในหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้ใช้วิธีการฝึกอบรมทั้ง 4 ประเภททั้งการบรรยาย อภิปราย และทัศนศึกษาที่มีวิทยากรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การยกตัวอย่างกรณีศึกษาและการระดมสมองซึ่งมีผู้เข้าอบรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การให้ฝึกปฏิบัติออกแบบแผนการจัดการเรียนการสอนที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรายบุคคลเป็นวิธีการที่เน้นพัฒนาการเรียนรู้เป็นรายบุคคล และการใช้สไลด์ประกอบการบรรยายเป็น

วิธีการใช้โสตทัศนูปกรณ์เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ จากกิจกรรมการฝึกอบรมที่ครบทุกประเภทดังกล่าวจึงทำให้หลักสูตรอบรมประสบความสำเร็จ

## 7.2 การเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมสมัครเข้าร่วมการอบรมด้วยตนเอง

การเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมสมัครเข้าร่วมการอบรมด้วยตนเองเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ อธิบายได้ด้วยทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ที่เชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนเป็นนักตัดสินใจที่มีเหตุผลและเลือกกระทำสิ่งที่คิดว่าจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ตนเองต้องการ เมื่อตัดสินใจจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะถามตนเองว่าฉันจะได้อะไรจากการกระทำเช่นนั้น บุคคลจะตัดสินใจทำเมื่อเขาคิดว่ามีโอกาสนั้นเป็นไปได้สูงที่การกระทำนั้นจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ปรารถนา ทฤษฎีความคาดหวังให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับการฝึกอบรมบุคคลโดยเสนอว่าโครงการฝึกอบรมที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้รับการอบรมต้องมีความเชื่อว่าการฝึกอบรมนี้จะให้อะไรที่เป็นประโยชน์กับตัวเขา ผู้รับการอบรมจะต้องรับรู้ว่าการเข้าร่วมการฝึกอบรมจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ปรารถนา เช่น การมีความรู้ทักษะในการทำงานที่ดีขึ้น โอกาสในการเลื่อนตำแหน่งที่ดีขึ้น ฯลฯ ดังนั้นหากผู้เข้ารับการอบรมคิดว่าเป็นการฝึกอบรมที่ไร้ประโยชน์และเสียเวลาพวกเขาจะไม่ให้ความสนใจและขาดการฝึกอบรมไปในที่สุด (ชูชัย สมธิโก, 2540, น. 113)

ทั้งนี้ผู้ที่เข้ารับการอบรมทั้งหมดเป็นครูที่มีประสบการณ์การสอนมาแล้วทั้งสิ้น จากการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ตามความเห็นของ โนลส์ (อ้างถึงใน ขนิษฐา จิตรอรุณ, 2540, น. 4-29) สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดอบรมให้กับผู้ใหญ่ คือ การเลือกใช้เทคนิคการอบรมที่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะธรรมชาติการเรียนรู้ผู้ใหญ่แตกต่างไปจากธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก วิธีการ กิจกรรม โสตทัศนูปกรณ์ หรือเทคนิคการฝึกอบรมจะต้องต่างกันไป สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดอบรมให้กับผู้ใหญ่ ได้แก่

1. ความต้องการที่จะรู้เหตุผลที่จะต้องเรียนรู้ สำหรับเด็กนั้นเพียงแต่เขารู้ว่าเขาต้องเรียนในสิ่งที่ครูสอนและต้องการเรียนรู้เพื่อที่จะสอบผ่านให้ได้ ไม่ค่อยต้องการจะรู้ว่าสิ่งที่เขาเรียนรู้จะเป็นประโยชน์กับชีวิตเขาหรือไม่ แต่การเรียนรู้ของผู้ใหญ่มีความต่างกันเพราะผู้ใหญ่ต้องการรู้ว่าเพราะเหตุใด เขาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ และหากเขาจะต้องการเรียนรู้ เขาก็จะทุ่มเททั้งกายและใจเพื่อค้นหาค้นหาว่าเหตุผลว่าเขาจะได้รับประโยชน์อะไรจากการเรียนรู้ และต้องสูญเสียประโยชน์อะไรบ้างถ้าเขาไม่ได้เรียนรู้สิ่งนั้น

2. ความเข้าใจตนเอง ผู้ใหญ่เข้าใจและรู้ว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจต่อชีวิตของตนเอง ในขณะที่เดียวกันผู้ใหญ่ก็ต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจและยอมรับว่าเขามีความรับผิดชอบต่อตนเองและมีความสามารถช่วยตนเองได้ด้วย ดังนั้น กิจกรรมที่ฝึกอบรมผู้ใหญ่จึงควรเป็นลักษณะการอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่า

3. ความรู้เพื่อจะเรียนรู้ เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้ตามที่ครูสอน แต่ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่เขาต้องการ เป็นความต้องการนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในการควบคุมสถานการณ์และนำความรู้หรือสิ่งที่ได้รับนั้นไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวโน้มของการเรียนรู้ เด็กนั้นมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้เนื้อหาวิชาในหลักสูตร ส่วนผู้ใหญ่มีแนวโน้มการเรียนรู้ที่มุ่งไปที่ปัญหาในชีวิตประจำวันหรือแก้ปัญหาในการทำงาน ผู้ใหญ่จะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้กับกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อว่าผลการเรียนรู้นั้นจะช่วยทำให้ช่วยให้เขาทำงานที่ดียิ่งขึ้น ดังนั้นหลักสูตรและเทคนิคการเรียนการสอนให้กับผู้ใหญ่ควรจัดโดยใช้สถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวและค้นหาความจริงเพื่อเพิ่มทักษะในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงของเขา ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมสมัครเข้าร่วมการอบรมด้วยตนเองจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

### 7.3 ประเด็นความพึงพอใจที่มีต่อวิทยากรประกอบการอบรม

จกกลณี ชูติมาเทวินทร์ เสนอไว้ว่าการสรรหาวิทยากรที่เหมาะสมนั้นมีส่วนทำให้การจัดการอบรมบรรลุผลสำเร็จเป็นกระบวนการที่ทำต่อจากขั้นตอนการออกแบบหลักสูตรเรียบร้อยแล้วต่อไปก็คือการจัดหาวิทยากรที่เหมาะสมโดยต้องพิจารณาจากปัจจัยต่อไปนี้คือ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่จะบรรยาย มีประสบการณ์เพียงพอในหัวข้อที่จะบรรยาย และมีทักษะ การบรรยาย หรือการนำเสนอได้อย่างชัดเจนและน่าสนใจ (จกกลณี ชูติมาเทวินทร์, 2544, น. 96) หากเป็นผู้ที่เขียนตำราหรือทำงานวิจัยในเรื่องที่ต้องให้ความรู้โดยตรง หรือเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานด้านนี้โดยตรง ก็ยังเกิดประโยชน์ต่อการอบรมมากยิ่งขึ้น (ชนิษฐา จิตรอรุณ, 2540, น. 3-37)

ในการออกแบบหลักสูตรครั้งนี้ มีทั้งกิจกรรมการให้ผู้เข้ารับการอบรมเป็นศูนย์กลาง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นวิทยากรจึงควรทำหน้าที่เสมือนผู้เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ (Facilitator) เป็นผู้กระตุ้น (Catalyst) เป็นผู้แนะนำรวมทั้งเป็นแหล่งทรัพยากร (Resource) ให้ผู้เข้ารับการอบรมบทบาทของวิทยากรที่ช่วยทำให้การอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ เช่น กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมด รู้ถึงศักยภาพและความแตกต่างของผู้เข้ารับการอบรมและใช้ให้เป็นประโยชน์ กระตุ้นให้มีการกำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างแม่นยำและตรงไปตรงมา จัดเวลาให้เหมาะสมในแต่ละกิจกรรมในขณะเดียวกันก็แน่ใจว่ากิจกรรมที่จะทำอยู่นั้นมีความคืบหน้าเหมาะสมสำหรับผู้เข้ารับการอบรม ดึงความรู้และประสบการณ์ของผู้เข้ารับการอบรมออกมา ให้ข้อมูลรอบงานและความคิดเห็นอย่างเหมาะสม สรุปประเด็นต่าง ๆ ที่บรรลุแล้วในแต่ละช่วงของการอบรม มีข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์กรณีที่มีข้อขัดแย้งและเกิดความอึดอัดใจ เน้นความมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นครูและเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ฟังที่ดี และมีความเข้าใจ ใจในการรับรู้ถึงความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น (จกกลณี ชูติมาเทวินทร์, 2544, น. 138-139) ซึ่งแนวทางดังกล่าววิทยากรใช้เป็นหลักในการอบรม ดังปรากฏในข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในบทที่ 4

ในการเลือกวิทยากรครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นวิทยากรหลักด้วยตนเองและเป็นผู้เรียบเรียงเอกสารประกอบการอบรมและเชิญผู้เชี่ยวชาญศาสตราจารย์ พิชริน สงวนผลไพโรจน์ จากโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ มาเป็นวิทยากรร่วมในการนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบกิจกรรมและมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนและให้คำแนะนำในการออกแบบแผนฯ การเขียนแผนฯ และการตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้

### ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. มหาวิทยาลัยสวนดุสิต วิทยาเขตสุพรรณบุรี สามารถนำหลักสูตรไปเปิดอบรมการสอนศิลปะ เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาระทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ให้กับครูหรือผู้ที่สนใจได้
2. ผู้อำนวยการศึกษาธิการ จังหวัดสุพรรณบุรี นำหลักสูตรไปเปิดอบรมให้กับครูผู้สอนศิลปะ ระดับประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรีได้
3. ครูในจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถนำความรู้พื้นฐานภูมิปัญญาไทย สาระทัศนศิลป์ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสาระอื่น ๆ ได้

### ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ควรขยายแนวคิดและวิธีการทำงานวิจัยไปยังพื้นที่อื่น ๆ เช่น จังหวัดนครนายก จังหวัดลำปาง หรือพื้นที่อื่น ๆ ที่ต้องการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นฐานข้อมูลในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะหรือสาระวิชาอื่น ๆ